

MUINSUSKAITSEAMET

Tuuli Teppo
Riigimetsa Majandamise Keskus
tuuli.teppo@rmk.ee

Teie 28.04.2025 nr 3-6.1/2025/3089

Meie kuupäev digiallkirjas nr 5-10/1210-1

Seisukoht

Keila jõe paisudel kavandatavad tööd

Soovisite 25.04.2025 kirjaga nr 3-6.1/2025/3089 kooskõlastust Lohu, Purila ja Inglise paisudel kavandatavatele töödele ning seisukohti ja põhjendatud tingimusi, millega arvestada projekti tellimisel ja koostamisel:

- Lohu paisu projekteerimistööde eesmärk on rajada kärestik-kalapääs,
- Purila paisu projekteerimistööde eesmärk on amortiseerunud paisu likvideerimine ja loodusliku jõesärgi taastamine,
- Inglise paisu projekteerimistööde eesmärk on rajada kärestik-kalapääs.

Kõik kõnealused paisud asuvad kinnismälestiste koosseisus ning mõjutavad vastava mõisa pargi (samuti kinnismälestised) kultuuriväärtuse säilimist:

- Lohu pais asub kinnismälestise nr 15240 „Lohu mõisa vesiveski“ koosseisus ning mõjutab kultuuriväärtuse säilimist kinnismälestisel nr 15234 „Lohu mõisa park“,
- Purila pais asub kinnismälestise nr 15348 „Purila mõisa vesiveski“ koosseisus ning mõjutab kultuuriväärtuse säilimist kinnismälestisel nr 15347 „Purila mõisa park“,
- Inglise pais asub kinnismälestise nr 15197 „Inglise mõisa vesiveski“ koosseisus ning mõjutab kultuuriväärtuse säilimist kinnismälestisel nr 15195 „Inglise mõisa park“.

Selgitame, et kavandades ehitusprojekti nõudvaid ehitustöid kinnismälestisel, on esmalt vajalik taotleda muinsuskaitse eritingimused (muinsuskaitseaduse (MuKS) § 50 lg 1), mis on aluseks ehitusprojekti koostamisele (MuKS § 49 lg 2). Muinsuskaitse eritingimused annab Muinsuskaitseamet haldusaktiga (MuKS § 50 lg 3) ning ehitusprojekti valmimisel saame kooskõlastada ehitusloa (ehitusseadustik § 42 lg 7 p 1).

Seega palume teil igal mälestisel kavandatavate tööde tarbeks taotleda eraldi muinsuskaitse eritingimused kultuurimälestiste registri (<https://register.muinas.ee/>) kaudu.

Kõnealuste paisude teemat on Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) ja Muinsuskaitseameti esindajate osalusel arutatud 16.05.2023. 15.06.2023 teostati paikvaatlus Lohu ja Inglise mõisate parkides, mille protokoll saadeti seejärel RMK esindajatele ning on lisatud käesolevale vastusele.

Paikvaatluse protokollile tuginedes anname Muinsuskaitseameti üldised seisukohad, millega planeeritavatel töödel arvestada. Täpsed tingimused, mis on projekti koostamise aluseks, anname muinsuskaitse eritingimustes.

Lohu paisu osas oleme toona andnud seisukoha, et karestik-kalapääsu rajamine on sobiv tingimusel, et paisutustaset ei alandata. Lisame, et kui veetaseme alandamise kaalumise osutub vajalikuks, tuleb esmalt teha mõjuanalüüs kultuuriväärtuste säilimisele ning seejärel saame otsustada veetaseme alandamise võimalikkuse üle. Samuti tuleb arvestada, et kuna paisu vahetus läheduses, jõe läänekaldal, asub arheoloogiamälestis „Asulakoht“ (reg-nr 1193), siis tuleb sinna kalapääsu kavandamisel kaevetöödel tagada arheoloogiline uuring. Kui kalapääs kavandatakse jõe idakaldale, siis uuringut vaja ei ole, küll aga tuleb arvestada kultuuriväärtusega leidude ja arheoloogilise kultuurikihi ilmsikstuleku võimalusega. Sellisel juhul on leidja kohustatud koheselt tööd katkestama, jätma leiu leiukohta ja teavitama sellest Muinsuskaitseametit (MuKS § 31 lg 1 ja 2, § 60).

Pais on seotud Lohu mõisa pargis asuva paisjärvega. Lohu mõisa pargi on 19. sajandil loonud Eesti maastikuarhitektuuriajaloo väljapaistvaid pargiarhitekte Georg Kuphaldt. Tema loomingu paremiku kuuluva ja kõrge arhitektuuriväärtusega Lohu pargi kujundamisel on arvestatud looduse, eriti maastiku iseärasustega. Märkimisväärne on silmapaistvalt kvaliteetne maastikuarhitektuur ja veekogu kui loodusliku materjalikäsitle disaini kõrge tase. Hoolimata aja jooksul mõisasüdames toimunud muutustest, on pargimaastik siiani säilinud. Veetaseme muutmine mõjuks hävitavalt algupärasele arhitektuursele lahendusele ning originaalsubstantsile (vesi, voolav ja seisev, veepeegeldused, jõesaared, taimestik). Lohu paisjärve veetaseme langetamisega hävivad veepeegeldused, pargi algupärase kompositsiooni terviklikkus ja maalilised vaated. Arvestada tuleb, et veetaseme langetamine avaldab kaudset mõju põhjavee tasemele, mis omakorda mõjutab olemasolevat taimestikku, sh vanemaid puid paisjärve kallastel. Arvestades säilinud looduselemente ning tuginedes olemasolevale arhiivi- ja bibliograafiamaterjalile oleks parki ja iluaeda omanikul võimalik soovi korral taastada, mistõttu on paisutuse säilitamine oluline.

Purila paisu osas oleme toona andnud seisukoha, et veekõrgus kultuuriväärtuse säilitamist ei mõjuta. Lisame, et paisu ja jõest ülepääsukoha markeerimiseks tuleb säilitada sillasambad. Tuleb arvestada kultuuriväärtusega leidude ja arheoloogilise kultuurikihi ilmsikstuleku võimalusega. Sellisel juhul on leidja kohustatud koheselt tööd katkestama, jätma leiu leiukohta ja teavitama sellest Muinsuskaitseametit (MuKS § 31 lg 1 ja 2, § 60).

Pais on seotud Purila mõisa pargiga, kuid jõekäärud on hävinud ning pargi elemendiks olnud vaadet ei ole enam võimalik maastikus tuvastada.

Ingliste paisu osas oleme toona andnud seisukoha, et karestik-kalapääsu rajamine on sobiv tingimusel, et paisutustaset ei alandata.

Pais on seotud Ingliste mõisa pargis asunud paisjärvega. 1920. aastate keskpaiku oli paisjärv kõrge veetasemega ning hoonete ja taimestiku peegeldused vees väga selged. 1970. aastatel rajati Ingliste mõisa juurde kuivendav maaparandussüsteem ning mõisaaegse vesiveski ja silla juures olnud veskitamm lammutati. Uus tamm on ehitatud sellest allavoolu, et veetaset kõrgemana hoida. Vana sild oli tehtud puidust ning ehitati 1995. a ümber raudbetoonsillaks. Mõisaaegsest sillast on järel vaid koht, sillasammaste kive kasutati kaldakindlustuste rajamiseks. Veskitammi lammutamine ja paisjärve veetaseme langetamine muutsid jõesaarte suurusi, kujunduslikke sopistusi ja veepeegeldusi selliselt, et ajaloolist planeeringut ega selgeid veepeegeldusi ei ole võimalik paisjärve taastamata taasluua. Pöördumatult on muutunud mõisakompleksi hoonestus. Vaatamata ulatuslikele muudatustele pargi planeeringus, on jõesaartele viivaid sildu taastatud ning peahoone tagune regulaarses stiilis pargiala on osaliselt säilinud. Mõisapargi veel säilinud kujunduse hoidmiseks tuleb praegust veetaset säilitada. Eelistatud on kalapääsu lahendus, mis arvestab jõesängi laiusega ega koorma pargiala piki jõe

paremkallast. Ajaloolise silla asukoht tuleb markeerida ning tööde käigus leitavad konstruktsioonielemendid säilitada. Tuleb arvestada kultuuriväärtusega leidude ja arheoloogilise kultuurikihi ilmsikstuleku võimalusega. Sellisel juhul on leidja kohustatud koheselt tööd katkestama, jätma leiu leiukohta ja teavitama sellest Muinsuskaitseametit (MuKS § 31 lg 1 ja 2, § 60).

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Anita Staub

Lisa:

Paikvaatluse protokoll, 15.06.2023

Kateriin Ambrozevits, ehituspärandi nõunik, 53821873,

kateriin.ambrozevits@muinsuskaitseamet.ee

Anu Lepp, Põlvamaa nõunik, 58669436, anu.lepp@muinsuskaitseamet.ee